

FILÓ CSILLA – DRÁNOVITS KLÁRA – LUDÁNSZKY IMRE – MARTIN
ORSOLYA – SOMOGYI BEÁTA – WEINTRAUT KORNÁLIS

Reménytelenségre ítélve – Egy halmozottan hátrányos térség humánpotenciáljai

I. Bevezetés

Kutatásuk témájának a hátrányos térségekben élő emberek felnőttoktatásban való részvételét választottuk. Ezen belül az Ormánság Vajszló körjegyzőségét vizsgáltuk, ebbe Lúzsok, Vejtő, Páprád, Kőrös és Hirics tartozik bele.

Kutatásunkban arra kerestük a választ, hogy az Ormánságban élők képzettsége és a térség hátrányos helyzete, elmaradottsága között van-e összefüggés.

Akciónk egy esős októberi napon kezdődött Vajszlón. A nagyon kedves és segítőkész körjegyző hölgytől nagyon sok értékes információhoz jutottunk.

A beszélgetés után felkerestük az öt falut, ahol kérdőíveket töltettünk ki az emberekkel. Sajnos néha elég passzívak voltak az emberek és igazából nem segítettek a munkánkat. Nem keseredtünk el, mert azért voltak olyanok, akik szívesen válaszoltak a kérdéseinkre.

A kérdőívet úgy állítottuk össze, hogy rövid és érthető legyen, azért, hogy ne kelljen sokáig feltartani az embereket.

II. Az Ormánság jellemzése

Az Ormánság Magyarország történelmi kistája. Kiváló természeti adottságai folytán jelentős mezőgazdasága volt, a drávai átkelők révén pedig a mai horvátországi területekhez szoros gazdasági kapcsolatok jellemezték.

A XVIII. században a nagybirtokrendszer kialakulásával körbezárult a terület, ettől kezdve a népesség száma csak korlátozottan nőtt.

Gazdasági bázisának, társadalmának megroppanását mégis csak a II. világháborút követő időszak hozta magával. Ekkor a terület határsávnak minősült, s mint ilyen nem részesülhetett a központi fejlesztési forrásokból. E térségi diszkrimináció a térségen kívül eső szocialista iparcentrumok erőltetett fejlesztésével együtt rohamos elvándorlást indított meg.

Évtizedenként megközelítőleg 2000 fővel fogyott a népesség, s ez csak a 80-as évek közepén mérséklődött, de nem állt meg. *A terület elvesztette népességének egyharmadát, de valójában a veszteség jóval nagyobb volt, hiszen a fiatal generáció, az ambiciózusabb, kreatívabb, vagyonosabb réteg hagyta el a térséget, s helyükre alacsony műveltségű, a térségtől eltérő viselkedésmintájú lakosság települt be.*

A kedvezőtlen társadalmi – gazdasági folyamatok hatását mérséklendő 1986-ban gazdaságilag elmaradottnak minősült a térség, s ezúttal a felzárkózást segítő kormányprogram akcióterületévé vált.

E program azonban az eszközök elégtelensége és a célok nem adekvát megválasztása folytán nem érte el a kívánt eredményeket, így az Ormánság értékei jórészt rejtve, kibontatlanul maradtak meg napjainkra.

A KSH mára – a kistérségek fejlettségi különbségeit vizsgálva – a legrosszabb kategóriába, a lemaradó kistérségek közé sorolta: az *Ormánság lett egyike az ország kilenc leghátrányosabb kistérségének*. Az infrastrukturális hiányokon túlmenően iparral, komolyabb gazdasági bázissal nem rendelkezik, intézményrendszere gyenge, s az adott földrajzi elhelyezkedés rossz mezőgazdasági adottságokkal, fejletlen gazdálkodási és művelési kultúrával párosul.

Az 1949 utáni drasztikus változás az ún. határsáv miatt, a mai napig megmaradt (még mindig nincs határátkelő a térségben). Az innen való menekülés és az ipari centrumok által kialakított szívóerő megbontotta a korábbi évtizedek társadalmi stabilitását. Ez az elvándorlás még nagyobb arányú volt a zárt településeken és kevésbé volt jellemző a főút melletti községekben. Míg pl. Kórós lakossága 40%-kal lett kevesebb, Kémes létszáma csak pár százalékkal csökkent. Ez a tendencia csak a 80-as évek közepén mérséklődött. Gyakorlatilag az történt, hogy ekkorra a térség népességének egyharmadát veszítette el számszerűen. Valójában a veszteség sokkal nagyobb volt, mert az elköltözők stabil anyagi háttérrel új egzisztencia kialakítására vállalkoztak, a megüresedett parasztportákat pedig zömmel olyanok foglalták el, akik csak a megmaradt gazdaság lassú, vagy gyors felélésére voltak képesek.

II.1 A feltárt térség jellemzése

A lakónépesség száma a vizsgált térségben az önkormányzat nyilvántartása alapján 2001. január 1-én az alábbi települési megoszlásban (fő):

Kórós	251
Hirics	250
Lúzsok	230
Vejti	219
Páprád	207

A vizsgált terület tehát az alacsony népességű megyén belül is a ritkábban lakott területek közé tartozik.

A ma jelenlévő népesség nagyobb része nem rendelkezik a parasztgazdálkodás sem hagyományos, sem korszerű tudományával. Számukra a mezőgazdasági üzemek felbomlása, az iparból való kiszorulás, a munkanélküliség olyan állapotát teremtette meg, melyből csak a térségbe bevitt, a térségre szabott segítő programokkal képzelhető el a kilábalás.

Számos „felülről” jött, kudarcot vallott kísérlet után a térség települései az Ormánság Fejlesztő Társulás keretén belül 1993 nyarán felvázolták a térség komplex fejlesztési tervének fő irányait, s ezeket átgondolva 1993. október 29-én önkéntes jelentkezés alapján munkacsoportokat hoztak létre:

- telefonfejlesztésre,
- úthálózat és közlekedésfejlesztésre (beleértve a kerékpárút hálózatot is),
- oktatás- és felnőttképzés koordinálására,
- Vállalkozásfejlesztésre,
- természeti és építészeti érték megóvására, feltárására, valamint
- a falusi turizmus és a térség idegenforgalmának fejlesztésére.

A későbbiek folyamán ebbe a munkába kapcsolódott be és segítette a térséget a Baranya Megyei Önkormányzati Társulás: a PHARE adta lehetőségeket kihasználva az építészeti értékek megmentésére kiírt pályázat elkészítésével.

A térség szociális helyzete

Át kell gondolni, hogy ezen a tipikus mezőgazdasági területen, az itt élő emberek tulajdonában levő 700-800 négyszögöl nagyságú földeken mit kellene termelni, illetve hogyan lehetne termőföldhöz jutni akár az egyénnek, akár az önkormányzatoknak.

Azok a tulajdonosok, akik visszakapták földjeiket, de nem itt élnek, mostanában mind nagyobb számban külföldieknek adják el a földet. Sajnos a vásárlásban nincsenek ellenfeleik a felvásárlóknak, mivel olyan összegeket adnak egy hektár földért, amit sem az önkormányzatok, sem az itt élők nem tudnak kifizetni. 1990-től a termelőségcsökkenés – mivel az állami támogatások elmaradtak – kezdtek csúszni, és lassan megszűnni.

A térségben a Baranyahídvégi Rt. az, amely még működik. Az öt község közül csak Kórósról jár ide pár ember dolgozni. Mivel a kicserélődött lakosságnak nincs a tulajdonában föld, tulajdonképpen nem is foglalkoznak mezőgazdasági termékek előállításával. Mivel az iparban is átalakulások voltak, megszűntek a munkásjáratok, és munkalehetőségek. Az emberek munkanélkülivé váltak.

Egy darabig az emberek várták a „csodát”, aztán beleszoktak a tértelenségbe, és ehhez az új helyzethez alakították életüket.

Mivel a képzettségük a legtöbbszörének nagyon alacsony, és igazán példa sincs előttük a kitörésről, úgy érzékeljük, hogy meg vannak a helyzetükkel elégedve.

Már a rendszerváltozás óta az önkormányzatok és a megalakult társulások azon munkálkodnak, hogy a feltárt hiányosságokat és hátrányokat megszüntessék. Pár éve az OFT közreműködésével a térség telefonhálózatának korszerűsítése megtörtént. Megoldódott a térség hulladék-elhelyezési gondja is, mivel majdnem 40 település összefogásával korszerű szeméttlerakó létesítésére pályázatot adtak be, melyet Sellye határában építenek, a szállítást pedig a Pécssett működő BÍOKOM Kft. látja el.

Az öt önkormányzat közül háromban falugondnoki szolgálat működik, melyek elsősorban a szociális gondok enyhítését szolgálják. Ez a három falu: Kórós, Lúzsok, Páprád. A falugondnoki szolgálatra van igény, mert az ő segítségükkel jutnak el az autóval nem rendelkezők a városokba. Ezekért minimális összeget kell fizetni, így sajnos a szolgáltatás sem tud rentábilis lenni a térségben. Négy település önkormányzata vesz részt a szociális földprogramban, amely a mezőgazdasági termelést hivatott megsegíteni, ezek: Hirics, Kórós, Lúzsok, Vejtő. Több településen járda épült, és rendbe lettek téve a belterületi vízelvezető árkok.

Továbbra is kritikán aluli az úthálózat minősége. Utat kellene építeni Hirics és Kisszentmárton között azért, hogy zsáktelepülés jellegük megszűnjön, illetve, hogy a lakók rövidebb úton jussanak el a körzeti, valamint megyeszékhelyre. Az úthálózat fejlesztése nélkül nem lehet elképzelni sem a mezőgazdaság fejlesztését, sem az ipar idetelepítését, hiszen a gyors szállítást csak korszerű úton lehet megvalósítani. Az úthálózat fejlesztése feltétele az idegenforgalom és falusi turizmus fejlesztésének is. A természeti értékek bemutatásához pedig a kerékpárutak kiépítésére lenne szükség.

Tragikus, hogy az 50-es évektől szinte semmit sem változott a községek szociális ellátó rendszere. Ma is egyetlen vegyesbolt van minden településen, ahol a legszükségesebb élelmiszerek, valamint a tisztálkodáshoz szükséges mosó- és mosdó-

szerek vásárolhatók meg. Sajnos italboltból, italkimérésből ma már minden településen legalább kettő található. Ruhát, cipőt, vasáru, tartós fogyasztási cikket, stb. Vajszlón és Sellyén kívül a térségben nem lehet beszerezni. Soha nincs kedvezményes vásárlásra lehetőség, így aztán az emberek pénzük legnagyobb részét italra, cigarettára és kávéra költik. Mivel a kertjüket sem művelik, az étrendjük egyoldalú, nagyon olcsó alapanyagú ennivalókat készítenek. Ez alól kivétel azok a tanulók, akik napköziben étkeznek, és azok a dolgozók, akiknél a munkahelyen étkezési lehetőség van.

Ennek következménye, hogy sok beteg van a térségben, ugyanakkor az egészségügyi ellátottság ma sem jobb, mint 40-50 évvel ezelőtt volt. Nem növekedett az egészségügyi dolgozók száma, nem javultak a munkakörülmények sem. Talán pozitívként említhető, hogy a házi orvos hetente egyszer kimegy a területre rendelni és házi gyógyszertárral rendelkezik. Ez valamennyire enyhíti a ma már óriási költségekbe kerülő utazási terheket.

Ügyintézésre a körzetenként működő jegyzőségeken, illetve a térség központjában, Siklóson van lehetőség. Ha nem működne falugondnoki rendszer, csak nagy nehézségek árán lehetne megoldani a lakosság problémáit, mivel a közlekedési lehetőségek 20-30 év óta semmit sem javultak, sőt talán még romlottak is, hiszen autóbuszjáratokat szüntettek meg és a vonat léte is bizonytalanná vált. Páprád helyzete kivétel ez alól, mivel ez a település a fő közlekedési út mellett helyezkedik el. Megoldatlan Vejti és Hirics helyzete, mivel e két településen ez a szolgáltatás sem működik. Egy felmérés is bizonyítja, hogy lenne rá igény ezen a két településen is. Sokat segítené a két falu szociális gondjainak enyhítésén, hisz orvoshoz, bevásárlásra, ügyintézés alkalmával igénybe lehetne venni bármikor. A felmérés mutatja, hogy a települések nagy részén olyan kevés közlekedési eszköz van az állampolgárok tulajdonában, és olyan rossz anyagi körülmények között élnek, hogy utazási igényeiket nem tudják kielégíteni.

A lakosság korösszetétele, nem- és iskolai végzettség szerinti megoszlása

Az öt felmért településen mintegy 1157 ember él. A településszerkezet jellemzően aprófalvas, ami azt jelenti, hogy településenként átlagosan 200-300 fő közötti a lakosság szám.

Ezek a települések megőrizték a századelő Magyarországot. Az idelátogató „egy darab megelevenedett történelemmel” találkozunk. A házak, az eszközök, a szokások élő néprajzi kiállítás az idelátogató számára.

A népesség demográfiai összetételét tekintve kevésbé jellemző már a végletes elöregedés. Az „egyke” és a Kodolányi megrajzolta beszegezett ablakú házak már kevésbé jellemzőek. A jelentős, mintegy 30-40%-os népesség – kivétel Páprád és Vejti – gyermekvállalási szokásaiból adódóan a térség egészét tekintve magasabb a 100 szülőképes korú nőre jutó gyerek szám, mint a megye egészének átlaga.

Ennek lett a következménye részben, hogy a kistelepüléseken – egy kivétellel Kőrös – megszűntek a kisiskolák. Kőrősen 1-4 osztály van, de ezután a gyerekeknek Vajszlóra kell bejárniuk tanulni. Az iskolabusz természetesen reggel elviszi a gyerekeket, délután pedig hazahozza őket. Vajszló 12 település gyerekeit fogadja iskoláiba. A 6 éven aluli gyerekek száma azt mutatja, hogy nem is várható az elkövetkezendő időkből változás, sőt a lakosság enyhe csökkenésére számíthatunk, ha megnézzük a 60 év feletti lakosok számát.

Vonzóvá vált a térség legtöbb települése a perifériára szorult emberek és családok számára. Ezek az egyének szociálisan, morálisan és képzettségileg is az alsó réteghez tartoznak: ez meglátszik az itt élők anyagi helyzetén és iskolai végzettségén.

Érdekes, hogy az 1990-es népszámlálás alkalmával Kóróson a lakosság több mint 10%-a analfabéta volt, és ezek egy része nem a legidősebb korosztályból került ki. Közép- és felsőfokú végzettségű ember alig van a településeken. A 8 általánosnál kevesebb iskolát végeztek – ha kivesszük a 14 évnél fiatalabbakat – a lakosság 20%-át teszik ki.

A megkérdezett lakosság 75%-a csak 8, vagy annál kevesebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik. Mindössze ¼-ük rendelkezik valamiféle középfokú szakképzéssel.

Az alacsony iskolai végzettség, a cigány lakosság 40%-os aránya és a 20-30% problémás egyén hozza azt, hogy borzasztó nagy a munkanélküliség.

A felmérések azt is bizonyítják, hogy ahol megmaradt az iskola, ott a cigány fiatalok közül többen végzik el a 8 általánost, illetve sokkal több a továbbtanuló, valamint a magasabb végzettségű ember. Más a faluhoz, embertársaihoz, a munkához való viszonyuk, stb. Ez annak köszönhető, hogy 10 éves korig olyan szokásokat alakít ki az intézmény, mint a rendszeres iskolába járás, a rendszeres tanulás, később munkaszeretet és önálló ismeretszerzés, stb., ami már elkíséri a tanulók nagy többségét életük végéig. Az adatok is jól mutatják, hogy a legfontosabb tennivaló az, hogy minél magasabb iskolai végzettsége legyen az itt élőknek, illetve a 20-60 év közötti embereket kell meggyőzni a képzésben való részvételről.

Sajnos a Munkaügyi Központ által javasolt képzésben alig vesznek részt. Volt egy próbálkozás esti iskolára, de mindössze 19 fő iratkozott be az 5 településről, és mindössze 3 fejezte be. Ezt az önkormányzat fizette és támogatta, könyveket kaptak, meleg ebédet, persze ingyen, de mégis feladták.

A lakosság iskolai végzettség szerinti megoszlása:

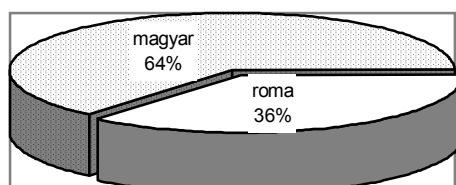
Község	8 ált. kev.	8 ált.	Szak m.k.	Gim.	Szak-köz.	Techn.	Szak isk.	Főisk.	Egyetem	Össz.
Kórós	3	7	4	2	3	2	-	-	-	21
Hírics	3	13	3	-	2	1	-	-	-	22
Lúzsok	4	7	4	-	1	-	2	-	-	18
Vejtí	8	8	7	-	-	-	-	-	-	23
Páprád	5	5	6	1	-	1	1	-	-	19
Össz.	23	40	24	3	6	4	3	-	-	103

Valamennyien tudjuk, hogy az alacsony iskolai végzettség a cigányság körében a legnagyobb arányú. Ma a különböző cigány szervezetek és a kormány is sokat áldoznak ennek megszüntetésére. Igen ám, de ha az itt élő cigányok magukat magyarnak vallják, ezek a segítségek nem érnek el hozzájuk. Márpedig nagyon sok esetben az történik, hogy roma származású emberek nem tartják magukat az etnikumhoz tartozónak. Erre a kérdésre nagyon oda kellene figyelni, mivel az öt község közül Vejtí és Páprád kivételével a másik három községben a lakoságnak több mint a fele roma.

Mégis azt érzékeljük, hogy Gilvánfa és Alsószentmárton kivételével a megye, vagy maga az ország is úgy tartja számon ezeket a településeket, mint magyar lakta vidék, ugyanakkor inkább az a helyes megközelítés, hogy magyarok is laknak itt.

Azt gondolják, hogy ezeknek a falvaknak is joguk lenne azokra a kedvezményekre, amelyeket az említett kettő megkap, már csak azért is, mert így lehetne ezeken a rétegeken segíteni.

Ezt a következő grafikonnal szeretnénk szemléltetni:

Az Ormánság tipikus mezőgazdasági terület, hisz az Alföld szerves részeként tartják nyilván. Az itt élő emberek évszázadokon keresztül növénytermesztéssel, állattenyésztéssel és az erdő adta munkával foglalkoztak. Ha nem is lehetett meggazdagodni belőle, de szűkösen meg tudtak ezekből a munkákból élni. 1960-ig egyéni gazdálkodás jellemezte a térséget, majd a termelőszövetkezetek megalakulásával a lakosság nagyobb része ebben találta meg megélhetéséhez a lehetőséget. 1970-től a lakosság kezdett a falvakban kicserélni. Az új lakosok, akik a pusztákról, valamint a cigánytelepekről kerültek be, s mivel földekkkel nem rendelkeztek, az iparban helyezkedtek el.

Mivel az ipari centrumok legnagyobb része a megyeközpontban voltak, a 70-es, 80-as években autóbuszokkal naponta vitték-hozták a falvakból bejáró embereket. Az e térségben élők 95%-ának is így volt munkahelye. A keresetből aránylag megfelelő életmódot tudtak kialakítani.

A termelőszövetkezetek az állami támogatások elmaradása következtében lassanként megszűntek, és mivel az iparban is átalakulások következtek be – a munkajáratok, munkalehetőségek megszűntek – az emberek munkanélkülivé váltak.

Gazdasági jellemzők

A térség – Trianon által meghatározott történelme miatt – gazdasági és infrastruktúrális szférájára egyaránt jellemző a periférikusság. A lakossági ellátás is viszonylag alacsony színvonalú.

A mára tulajdonossá vált tagok, illetve a kevés földdel rendelkező lakosság körében az a felismerés tükröződik, hogy az egyéni gazdálkodásra való átállás esélyei a tőkehiány, a gazdálkodáshoz szükséges korszerű szakismeret és megfelelő piac híján igen csekélyek.

Az ipar csak egy-két kitelepítés, bedolgozó konfekcióipar és alacsony feldolgozási fokon működő élelmiszeripar révén képviselteti magát a térségben. Korszerű színvonalú termelés csak a sellyei Agrokémiában és a Ganz Műszerművek vajszlói gyáregységében folyik.

Hatalmas sertés- és szarvasmarhatelepek működtek ezekben a községekben. Ma még találkozhatunk a félig, vagy teljesen lebontott épületek maradványaival, és csak nagyon kevés helyen használható istállóval. De ilyen a kép a falvakban az egyéni portákon is. Míg az 1970-80-as években az állatállomány 60%-át e térség lakossága is háztájiban állította elő, ma a sem a telepek, sem az egyének gyakorlatilag nem foglalkoznak ezzel a tevékenységgel. Nemcsak azért nem, mert a takarmányt sem tudják megtermelni, hanem inkább azért, mert a felvásárlási árak egy éven belül is

olyan hullámzóak, hogy a kistermelők jelentős hányada csődbe ment, ami a többi termelőt is elijesztette ettől a tevékenységtől. Az itt élő emberek fele ma már annyi állatot sem tart, ami a saját szükségletet kielégítené.

Mivel a ma itt élő emberek nagy része nem rendelkezik a földművelés, ezen belül a kertészkedés hagyományaival, a birtokukban levő belterületi földet sem tudják igazán kihasználni. A földek felén kukoricát termelnek, ugyanakkor megveszik a hagymát, babot és zöldségfélét. Amikor beköltöztek ezekbe a házakba, a kertben található hagyományos gyümölcsfákat kivágták, még azokat is amelyeket nem kellett permetezni, nem igényeltek komoly növényápolást. Újakat nem ültettek és ma drága pénzért veszik (vagy nem) azt a terméket, amit maguk is előállíthatnának.

Sajnos ma ebben a térségben, az itt élő emberek még önfenntartásra sem rendezkedtek be. Nem tartanak állatot, ami a tojás, húszükségeiket kielégítené, nem termelnek annyi zöldséget és gyümölcsöt ami a család éves szükségletét fedezi.

Volt két próbálkozás is a szociális földprogrammal révén. A két eset nagyon érdekes és egyben elkésztő is.

Az első próbálkozás az volt, hogy hízómalacokat osztottak minden családnak, ezért természetesen nem kellett fizetni. Az emberek feladata „csak” annyi lett volna, hogy a malacot felhizlalják és tenyészkán segítségével (ezt is a program fizette volna) szülessenek kicsi malacok. Kettőt tovább kellett volna adni annak a családnak, akinek még nincsen. A szaporulat többi részével (s ez átlagban 8-10 malacot jelent) azt csinálhattak volna, amit akarnak. Az állatot etetését úgy tervezték megoldani, hogy a családok vetőmagot kaptak, amit el is vetettek nekik, az ő feledatuk annyi lett volna, hogy műveljék meg, s takarítsák be a termést. Azonban a malacokat eladták, a földet pedig nem művelték: a jó elképzelés nem segített rajtuk.

A térségben működő kisebb üzemek is lassanként leépülnek, például a Vajszlón működő Ganz-gyáregység ma kb. 2/3-dal kevesebb embert foglalkoztat, mint 10 évvel ezelőtt. A szintén Vajszlón működő burgonyafeldolgozó-üzemben is már csak mutatóban vannak munkások, a termelés jelentéktelen. Nem tudott fejlődni a fűrész-üzem, és az erdészet is új struktúra szerint teszi a dolgát azon a kevés erdős területen, ami megmaradt a privatizáció után.

Mindennek az lett a következménye, hogy a helyi munkalehetőségek nagy mértékben csökkentek, és egyelőre nincs is kilátás új üzemek felállítására, vagy a meglevők fejlesztésére.

Reménységáráként jelent meg a Pécssett letelepedett ELCOTEQ finn gyár leányvállalata, amely ezt a térséget célozta meg, mivel munkaerő itt olcsóbb, mint Pécssett és környékén. Az itt élők azonban ennek is nagyon örülnek. Sajnos az alacsony képzettség miatt csak kevés embert tudtak foglalkoztatni. De még azok az emberek is, akik megfeleltek a munkára, sajnos nem sokáig bírták, és nagy részük lemorzsolódott.

Ennek oka lehet, hogy mára már elszoktak a munkától és önfegyelem hiányában nem tudtak alkalmazkodni. Sok embernek az volt a problémája, hogy nem mehet el dohányozni, enni, inni amikor akart. Egy-két nap után megunták és nem mentek többet dolgozni. Azokra, akik pedig dolgoztak, és mára már elértek valamit, a többiek irigykedve néznek. Most is kitűnt, hogy csak azok az emberek tudnak elhelyezkedni, akik a 8 általánoson kívül más iskolai végzettséggel is rendelkeznek, vagy akik az általános iskolát aránylag jó eredménnyel fejezték be.

Mindezek következtében nem véletlen, hogy a vizsgált népesség egyharmada semmiféle jövedelemmel nem rendelkezik, és nem egészen 15%-uk rendelkezik kereső foglalkozással.

VII. SWOT analízis a térségre vonatkozóan

Erősségek:

- A táj, a természet viszonylagos érintetlensége.
- A természeti adottságokat kihasználó idegenforgalmi erősségek.
- Az adottságok biogazdálkodás céljára történő hasznosítása mind a növénytermesztés, mind pedig az állattartás területén.
- Szabad munkaerő.
- Gazdag vadállomány
- A Dráva folyó adta vizitúrizmus, horgászat lehetőségei.
- A hagyományos faluképek megléte.
- Védett műemlékek.
- Az erdőszültség lehetőségei, ritka fafajták.

Gyengeségek:

- A lakosság szociális helyzete.
- Alacsony iskolai végzettsége.
- Alacsony szakképzettsége, kedvezőtlen korösszetétel.
- Fejletlen infrastruktúra, elmaradott közút-, és vasúthálózat.
- Közlekedési nehézségek.
- A külföldiek, külföldi tőke érdeklődésének hiánya.
- Leromlott állapotú házak, gondozatlan udvarok.
- Szegénység.
- Az etnikum magas aránya.
- Kevés munkalehetőség helyben és közelben.

A térségben működő egyéni vállalkozások, vállalkozók száma jelentéktelen. Nagy része ha alkalmaz is munkást, feketén teszi, vagy 4 órás munkára jelenti be. Az emberek nem mernek szólni, mert akkor ettől a kereseti lehetőségtől is elesnek. A kormány is szemet huny e felett, mert így kevesebb nyugdíjossal, illetve alacsony nyugdíjjal kell számolnia az elkövetkezendő esztendőkből.

A vállalkozók többsége a szolgáltató szektorban tevékenykedik. A vállalkozások közül általában a vendéglátás és a kereskedelem működik. Egy nagyon kis hányada próbál szerencsét a mezőgazdaságban: mezőgazdasági termeléssel, fakitermeléssel foglalkozik.

A foglalkoztatók tevékenysége elsősorban a szolgáltató szektorra irányul: a vendéglátással és kereskedelemmel, vegyesbolt üzemeltetéssel, fodrász szolgáltatással, építőiparhoz kapcsolódó kőműves- és burkolómunkával, közúti áru fuvarozással foglalkoznak elsősorban.

VIII. A foglalkoztatási információk

A vizsgált térségekben a nyilvántartás szerint 1157 ember él. Mint hagyományosan mezőgazdasági térség, viszonylag alacsony a munkaerő kvalifikáltsága. A munkahely struktúra miatt az eddigiekben is jellemző volt a képzett fiatalok elvándorlása, mostanra pedig – az elvándorlási csatornák folyamatos bezárulása révén – drámaian

nő a fiatalok körében a munkanélküliség. A regisztrált munkanélküliek száma növekvő volt az utóbbi időszakig. A Pécsre betelepült gyárak a remények szerint a közeljövőben jelentős mennyiségű munkanélkülinek biztosítanak munkahelyet és ezáltal megélhetést. Várható, hogy az eddig stagnáló állapot, ami 30% körüli regisztrált és kb. ugyanennyi nem regisztrált munkanélkülit jelentett, kimozdul a holtpontról.

A vagyoni helyzetükkel, vagy például a jövedelmükkel kapcsolatos kérdésekre sem kaptunk mindig reális választ. Bár a polgármester vagy megbízottja, valamint mi – az adatgyűjtők – is kihangsúlyoztuk, hogy az adatok nem kerülnek olyan szervezetekhez, amelyek esetleg felhasználhatnák ellenük, még név nélkül sem mondták a valós adatokat. Ennek több oka is van. Úgy érzik, hogy többször is becsapták őket, ezért félnek a retorziótól. Olyan önkormányzati, állami juttatásokat kapnak, amelyekről elesnének, ha kitudódna a valós anyagi helyzetük. Nem hisznek a segítő szándékban stb. Iskolai végzettségéből többet mondtak be a ténylegesnél. Hirics és Lúzsok községben a 19–51 év közötti lakosoknak csak hetede dolgozik. Bár tipikus mezőgazdasági területről beszélünk, az aktív dolgozók több mint fele mégis az ipari ágazatban helyezkedett el.

A munkanélküli segélyezettek száma több mint 300, vagyis kétszerese a keresők számának. Ha megnézzük, hogy a 19-51 év közöttiekből mennyi a keresők és a támogatottak száma akkor látjuk, hogy kb. harmada ennek a korosztálynak nem regisztrált munkanélküli. Ha az 51–61 év közöttieket is idevesszük, a helyzet még rosszabb. A semmilyen jövedelemmel nem rendelkezők száma a megkérdezetteknek szintén harmada.

A legtöbb segélyezett a cigányság köréből kerül ki, elsősorban azért, mert iskolai végzettségük alacsony, szakmával pedig alig valamelyikük rendelkezik. Ha megfelelő a végzettségük, nem érzékelhető a térségben, hogy felvételnél hátrányba kerülne a munkahelyeknél.

1990-től fokozatosan kerültek ki az emberek az ipari munkából, mivel a bejárást a munkahelyre a vállalatok nem biztosították, a munkásjáratokat megszüntették, így is lehetett a profitot emelni. A termelőszövetkezetek megszűnésével a mezőgazdaságban dolgozók is munkanélkülivé váltak. A jó munkásokat abban az időben úgy próbálták megsegíteni, hogy az üzemorvosok rokkantsági nyugdíjra javasolták őket.

A bizottság a legtöbb esetben 50%-os egészségromlást állapított meg. A század elején, az egyéni gazdálkodás idején ezek az emberek még hosszú éveket dolgoztak volna. A teljes lakosság legnagyobb része nyugdíjas.

Község	Munkaviszony		Reg. munkanélk.	Nem reg.mn.	Öregs.	Rokkant	Házt. belüli	Gyes/Gyed	Fő-áll.any
	Igen	Nem							
Körös	10	12	3	4	1	1	-	1	-
Hirics	9	12	4	3	2	-	-	1	2
Lúzsok	6	15	9	3	-	-	2	2	-
Vejeti	2	19	7	6	1	2	-	4	-
Páprád	2	16	7	2	5	1	-	1	-
Össz.	29	74	30	18	9	4	2	9	2

IX. Pályakezdők helyzete

Ugyan e kérdőívben a pályakezdőkre nem tértünk ki, de a jegyzőasszonytól nagyon sok fontos információt kaptunk.

A pályakezdő fiatalok körében az figyelhető meg, hogy az általános iskola befejezése után a fiataloknak csak kis része tanul tovább, és ha tovább is tanul nem fejezi be tanulmányait. Ennek következtében nem lesz végzettségük, és szakmai végzettség nélkül nincs lehetőségük elhelyezkedni az amúgy is szűk munkaerőpiacon.

Otthon a fiatalok azt látják, hogy munka nélkül is meg lehet élni, ezért igény sincs a tanulásra. Nem egy példát említett a hölgy, hogy technikusi végzettséggel otthon ülnek, és nem is próbálkoznak munkához jutni. Pedig ezek az emberek még fiatalok, és sok lehetőségük lenne felemelkedni.

X. A munkanélküliség és a munkára való hajlandóság

A jövedelempótló támogatás már megszűnt, így egyetlen támogatás a szociális segély. Ennek összege a mindenkori nyugdíjminimum 70%-a, ami jelenleg 12.807 Ft. Ezt az emberek életük végéig kapják. Tehát ha ők azt az összeget elegendőnek tartják, amit önmaguk illetve a családjuk után kapnak, akkor nem kényszerülnek munkát vállalni. Ugyanakkor, aki kevésnek tartja ezt a pénzt, az sem rendes munkával próbálja megszerezni, hanem kiegészítik megélhetési bűnözésből és fekete munkával.

Tudják, hogy ha csak 10.000 Ft-ig lopnak, nem büntethetőek. Ez a lopásból származó áru elegendő arra, hogy elvegetáljanak, s nem mozdulnak a munkalehetőségekre.

A munkanélküliek száma 1990-től 1995-ig vált a mai szintre. A ma szociális segélyen lévők és közhasznú munkán lévők 95%-a már több év óta ezekből a támogatásokból élnek. Némelyek néha rövid időre elhelyezkednek, de aztán egy-három hónap múlva ismét a segélyezetttek között vannak. A problémát talán abban kell keresni, hogy:

- a több éves munkanélküliség leszoktatta az embereket a rendszerességről, a folyamatos aktív munkáról;
- úgy gondolják, hogy még mindig a munkás parancsol a munkahelyeken és az történik, amit ők akarnak;
- ha nincs kedve dolgozni, elmegy az orvoshoz, hoz egy igazolást és meg van oldva a kérdés.

A termelőszövetkezetekben és a környéken működő üzemekben kb. 50-50%-ban dolgoznak nők és férfiak.

Az elmúlt időszak korábbi kutatásai azonban azt mutatják, hogy inkább a női munkaerőtől szabadulnak meg, és éppen ők azok, akik nehezebben tudnak elhelyezkedni. Speciálisan női munkaerőre épülő üzemek nem épülnek és a családtól távollevő munkahelyekre elmenni a nőknek, különösen, ha gyerek is van, sokkal nehezebb. Mivel a térség üzemei leépültek, a termelőszövetkezetek megszűntek, a városokban lévő munkahelyekre önerőből kellene beutazni, ami néha a közlekedési viszonyok miatt majdnem lehetetlen.

Az Ormánság legtöbb falvában a cigányság magas számban van jelen, és sajnos az évszázadok óta kialakult szokások, életvitelek nehezen, illetve nagyon lassan változnak. Így csak kis százalékát lehet a rendszeres, hatékony munkára rávenni. A 70-es években az akkori kormány az elköltözni kívánó falusi lakosok házait potom pénzért felvásárolta és a telepeken élő cigány családoknak kiosztotta anélkül, hogy

ennek ellenértékéért valamit is elvárt volna tőlük. Így ma ezeknek az épületeknek az állaga olyan rossz, hogyha hamarosan egy komolyabb tatarozást nem kapnak, pár éven belül összedőlnek.

A PHARE-program keretén belül volt és talán lesz is rá lehetőség, hogy bizonyos összeget szerezzenek az önkormányzatok az épületek felújítására. Nagyon fontos lenne ezeknek az épületeknek, fálvaknak a megmentése, hisz a települések elpusztulásával a térség értékei is elpusztulnának. Olyanok, mint a kőrösi templom mennyezetkazettái, vagy azok a gyönyörű bolthajtásos falusi házak, melyek még a múlt században épültek.

Lúzsokon éppen most van folyamatban egy olyan kezdeményezés, hogy egy vállalkozót megbíztak azzal, hogy a falu pénzén a nagycsaládosoknak építsen házakat. Ezekbe természetesen ingyen költözhetnek be, csak annyi volt a kérés, hogy segítsenek gödröt ásni, cserepet pakolni. „Természetesen” ezt nem tették meg, sőt az odahordott anyag is eltűnt. Most áll a munka.

XI. Fejlesztési lehetőségek a vizsgált területeken

Természetesen a kis területekre és a falu gazdasági épületeinek kihasználására az itt működő társulás tagjainak van elképzelésük. Ezeket a PHARE és SAPARD pályázati lehetőségein keresztül szeretnék elérni.

A növény- és állattenyésztési tervek most vannak kidolgozás alatt.

Tárgyalások folynak olyan állami gazdaságokkal, nagyüzemekkel, melyeknek külföldi kapcsolataik vannak, és élő szerződés alapján az EU igényeinek megfelelő árut termelnek illetve tenyésztnek.

Igény lenne az olyan gyümölcsök termesztésére, amelyek termését aszalékként lehetne értékesíteni, ilyen pl. a nemes bodza, melynek termése jól eladható színezőanyag. Fontos lenne energiaerdők telepítése. Míg az Ormánság a múlt század második feléig 70%-ban erdő borította terület volt, ma Baranya fában legszegényebb területe. Takarmánynövényekből viszont csak annyit szabad termelni, amennyit a térség fel tud használni.

A célkitűzések között olyan feladatokat tűztek ki, amelyek biztosítják az EU-csatlakozás feltételeit, illetve munkalehetőséget biztosítanak az itt élő embereknek.

Az elvégzendő tevékenységek körét az alábbiakban határozták meg:

- A kistérségi fejlesztéshez szükséges információk gyűjtése, a lehetőségek és adottságok feltárása.
- Kistérségi fejlesztési program kidolgozása.
- Települési rendezési terv összehangolása.
- A fejlesztési program megvalósítása.

Az esetleges foglalkoztatási programok:

- Mezőgazdasági irányú, helyben tartott és gyakorlatra koncentrált oktatás, továbbképzés.
- Legeltető állattartás, bérállattartás.
- Haltenyésztés, horgásztavak kialakítása.
- Gyümölcsstermesztés újbóli meghonosítása.
- Nemesfűz-telepek telepítése.
- Gyógynövény-termesztés, helyi hagyományos feldolgozás.
- Vadásztatás.

Befejezés

Dolgozatunk témája tehát a hátrányos térségekben élő emberek felnőttoktatásban való részvétele volt. Sajnos azonban azt tapasztaltuk, hogy az általunk kutatott térségben az emberek nem igazán választják a felnőttoktatást, nem igazán szeretnék megoldani a munkanélküliség problémáját.

Sajnos ezek az emberek elfelejtették, hogyan kellene dolgozniuk, hogyan kellene visszatérni a munka világába. A segítséget visszautasítják és megelégednek azzal a kevéssel, amit segélyként kapnak, és ha az is elfogy megkeresik illegális úton.

Azonban ez meddig mehet így tovább? Mi lesz a gyerekekkel, a fiatal, felnövekvő generációval? Ők is ezt az utat fogják választani? Reméljük nem, és nekünk a jövőben ennek a megakadályozására kell törekednünk.

